

Verlag

Programmaraad Bodembeheer

Datum: 3 oktober 2022
Tijd: 9.30 - 12.30 uur
Plaats: Vergadercentrum Vredenburg, Utrecht

Aanwezig:

Thom Maas - RWS Bodem+	Rachelle Verburg (voorzitter)
Jan Fokkens - VNO-NCW	Marjon Verhoeven – KOBO-HBO
Otto Feenstra – BOG	Mark van Lokven - UvW
Henk Oort – VvMA, VKB, NL Ingenieurs	René Zijlstra – Rijksvastgoedbedrijf
Joop Jansen – NVPG, Bouwend NI	Henk Koster– SIKB
Frank Agterberg – Branchevereniging Bodemenergie	Annelies de Graaf (secretaris) - SIKB

Afwezig:

René Smolders – VNG Web	Hans Boer – VA
Edwin Jansen - Omgevingsdiensten	

**Actie
door:**

1. Opening en vaststellen agenda

Rachelle Verburg opent de vergadering. De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

Otto Feenstra deelt mee dat hij eind 2022 met vervroegd pensioen gaat. Dit is de laatste keer dat hij deelneemt aan de programmaraad-vergadering. Otto Feenstra en Henk Koster zijn in overleg over de opvolging.

Edwin Jansen heeft per e-mail gemeld dat hij de Programmaraad Bodembeheer zal verlaten. Dit vanwege zijn nieuwe functie als afdelingsmanager bij de Omgevingsdienst Achterhoek. Binnen de OMWB zoekt men naar een opvolger. Een opvolger kan ook worden gezocht bij de andere omgevingsdiensten, en het programmabureau kan bijdragen aan het invullen van de opvolging.

2. Stand van zaken vervolg lenW-programma Versterking kwalibo-stelsel

Henk Koster meldt dat Bart Crijns van het Ministerie van I&W op het SIKB-congres van 29 september de stand van zaken van het programma heeft toegelicht. Bart Crijns heeft aangegeven dat lenW de capaciteit voor Kwalibo, o.a. voor deelname in SIKB-gremia, uitbreidt. Door de beperkte inzet van lenW in het verleden, zien we bij SIKB dat het soms voorkomt dat rijksvertegenwoordigers individuele standpunten inbrengen die niet goed lijken te zijn doorgesproken en gedragen door het Rijk.

Thom Maas: lenW heeft voor de vergroting van de capaciteit bij het rijk voor Kwalibo bij Bodem+ 3 fte gevraagd, maar deze capaciteit is bij Bodem+ niet beschikbaar.

Rachelle Verburg: Arcadis heeft recent een uitvraag van lenW ontvangen voor inhuur van 0,8 fte versterking voor het Programma Versterking Kwalibo.

Als onderdeel van het programma voert ILT momenteel met inbreng van bevoegde gezagen en bedrijven risicosturingsanalyses uit voor 5 voorbeeldbodemketens:

[noot: Deltares is door ILT aangetrokken om de sessies te begeleiden. Het betreft de ketens:

1. Ontwerpen, installeren en beheren van gesloten bodem- en energiesystemen.

2. Baggeren van regionale wateren onder beheer van de waterschappen (kanalen, havens, meren. etc.).
3. Aanleggen en beheren van vloeistofdichte vloeren en bedrijfsrioleringen bij de petrochemische industrie.
4. Installeren, beheren en verwijderen van ondergrondse brandstoftanks bij industrie in de buurt van waterwingebieden.
5. Produceren, gebruiken en hergebruiken van immobilisaat betonblokken.]

Henk Koster heeft geen motivering van de keuze van deze ketens gezien. Zijn zorg is dat alleen gekeken wordt naar werkzaamheden onder erkenning, en niet wordt gekeken naar andere partijen in de keten, en zeker niet naar relevante werkzaamheden buiten de keten. Vanuit het programmabureau van SIKB wordt deelgenomen aan de sessies voor een aantal ketens. Henk Koster heeft nog geen zicht op de uitkomsten.

René Zijlstra geeft aan dat afronding in oktober wordt verwacht.

Rachelle Verburg: Via NL Ingenieurs en VKB is deelname aan de sessies voor de risico-sturingsanalyses aangeboden, maar daarop is geen respons gekomen van ILT.

Jan Fokkens bevestigt dat ILT geen afmeldingen heeft gestuurd aan mensen die zich hebben aangemeld en niet door ILT zijn geselecteerd voor deelname.

Henk Koster: Het traject om te komen tot een Leidraad voor de inhoud van normdocumenten is gestart. Er zijn nu gesprekken tussen IenW, NEN en SIKB over de ordende principes: wat plaats je in regelgeving, wat in NEN-normen, wat in een BRL onder de erkenning. Het is wenselijk om in de Leidraad ook vast te leggen of er dynamische verwijzingen mogelijk zijn. Dit is wenselijk zodat verwijzingen tussen normdocumenten onderling mogelijk zijn.

Als deze punten duidelijk zijn volgt verdere uitwerking: Hoe ga je om met onderlinge verwijzingen, en knelpunten (inconsistenties, dubbelingen, bv protocol 2018). De inzet is om de uitwerking in gezamenlijkheid projectmatig uit te voeren.

Otto Feenstra: In de nieuwe Rbk die gelijk met de Omgevingswet in werking zal treden zijn veel voorschriften uit normdocumenten overgenomen, dit is ook een dubbeling. Deze voorschriften worden daarmee onderdeel van de wetgeving. Het heeft niet veel zin om in dit stadium alle knelpunten in beeld te brengen. Het is goed dat eerst de ordende principes worden bepaald.

In een volgend overleg worden de (concept) ordenende principes geagendeerd, zo mogelijk met een duiding van de uitwerking daarvan voor een protocol (bv. protocol 2018).

RV,
AndG

Na discussie besluit de programmaraad tot de volgende vervolgactie:

De programmaraad zal een SIKB-reactie naar IenW voorbereiden met daarin de volgende vragen en aandachtspunten:

RV,
AndG

- Het proces komt onvoldoende vooruit. De inhoudelijke behandeling van voorgestelde maatregelen blijft achter. Gesprek hierover tussen overheden en uitvoerende bedrijven is noodzakelijk om de effectiviteit en de wijze van en haalbaarheid van implementatie van de maatregelen te bepalen;
- Een advies voor de onderdelen waarmee te starten met de inhoudelijke behandeling en uitwerking;
- Het programma wordt nu geheel door I&W aangestuurd. Voor een betere governance van het programma wordt aanbevolen om een stuurgroep in te richten waarin de betrokken partijen zijn vertegenwoordigd;
- Voor een 6^e keten een risico-sturingsanalyse uitvoeren: de grondketen.
- Onderzoeken welke gaten in de kwaliteitsborging van de bodembeheerketens aanwezig zijn, wat daarvan de risico's zijn en hoe deze beheerst kunnen worden. De uitkomsten van het voorgaande punt kunnen hierbij gebruikt worden (n.a.v. de discussie bij agendapunt 3).
- De betrokken partijen beter te informeren over de voortgang van het programma, zodat niet de indruk ontstaat dat er geen voortgang is. De periodieke overleggen van de

stakeholdergroep zijn hiervoor onvoldoende.
De programmaraad zal de notitie voor IenW als advies aan het SIKB-bestuur voorleggen.

3. Verkenning wenselijkheid sluiten kwaliteitsketen

Otto Feenstra heeft het volgende bespreekpunt ingebracht: Er is in de Regeling bodemkwaliteit (ook in de aanstaande nieuwe versie) geen erkenningsplicht voor de uitvoering van vooronderzoek, het advieswerk bij bodemonderzoek of het afgeven van een kwaliteitsverklaring. Hiermee is de kwaliteitsketen niet gesloten. Voor al deze stappen in de keten gelden geen opleidings- of competentie-eisen voor de medewerkers die deze werkzaamheden uitvoeren. Otto Feenstra geeft aan dat het vooronderzoek een essentiële stap is in de hele keten van onderzoek tot ontgraven/saneren en toepassen van bodem/grond. Het vooronderzoek bepaalt op welke stoffen bij bodemonderzoek of partijkeuring wordt onderzocht. Het afgeven van de kwaliteitsverklaring o.b.v. een partijkeuring of grondreiniging, zou het rapport plus en verklaring moeten zijn. Dit is nu niet geregeld. De vraag is: Wat willen we onder de borging hebben? De borging is nu alleen gericht op de man die het veld in gaat en op de laboratoriumanalyses. Voor de rest van de keten hebben we niets geregeld.

Gedachtenwisseling in de programmaraad:

Thom Maas: Je kunt het op verschillende manieren regelen. Via handreikingen, ISO, certificering, of via de meest vergaande stap: erkenning. We moeten wel kijken wat gaat er mis, wat winnen we er mee als deze stappen onder erkenning worden gebracht.

Henk Koster is het eens met de aanbeveling van Otto Feenstra om te onderzoeken op welke punten de keten niet is gesloten, en waar dat leidt tot problemen. Bijvoorbeeld bij AEC-bodemas zien we dat dit mis gaat. Vooronderzoek is essentieel, de rest van de keten steunt hierop.

Henk Oort: Als vooronderzoek niet goed gaat en stoffen niet als verdacht worden benoemd kan een partij als schoon worden hergebruikt die eigenlijk verontreinigd is.

Mark van Lokven geeft aan dat de NEN's voor vooronderzoek en (water)bodemonderzoek ook een bepaalde mate van borging geven.

Marjon Verhoeven stelt dat het kritieke punt is of degene die deze NEN's toepast wel of niet voldoende deskundig is.

Otto Feenstra: Bevoegd gezag toetst wel of het vooronderzoek volgens de NEN is uitgevoerd, maar dat geeft onvoldoende borging. Wij krijgen in de praktijk bijna nooit een goede rapportage volgens de NEN 5725 vooronderzoek.

Mark van Lokven: Bij waterbodemonderzoek is het vooronderzoek wel van goede kwaliteit. De waterschappen hebben in het verleden gesproken over de vraag of onderzoek onder erkenning gebracht moet worden. Daar is de angst dat de eigen adviseurs daarmee onder de erkenningsregeling zouden gaan vallen. Hierbij is geopperd om van procescertificering naar managementcertificering te gaan.

Jan Fokkens merkt op dat waterschappen deskundige opdrachtgevers zijn die als waterbeheerder belang hebben bij goed bodemonderzoek. Adviesbureaus hebben het in het algemeen goed geregeld, maar zijn bang voor extra administratieve lasten.

Otto Feenstra: Voor het afgeven van verklaringen voor bodem, grond en bagger is nu niets geregeld buiten het productcertificaat BRL 9335 dat regelt wat je moet doen om grond te kunnen kwalificeren.

René Zijlstra: Advies is geen reproduceerbaar iets, maar wat wel reproduceerbaar is of het advies volgens de eisen is gedaan. Het bevoegd gezag kan al controleren of volgens de NEN gewerkt is. In de BRL kun je eisen welke stappen moeten worden genomen en eisen stellen aan de

deskundigheid van degene die het advies opstelt. Deze eisen moet op hoofdlijnen zijn.

De vraag is hoe los je dit op? Is het onder kwaliteitsborging brengen van deze werkzaamheden de oplossing?

Dit onderwerp heeft een lange geschiedenis binnen SIKB. In 2016 heeft de Programmaraad Bodembeheer een advies gegeven aan het SIKB-bestuur over de gewenste scope en kaders van (systeem) BRL 15000 (dd. 24 oktober 2016). Dit advies ging ook in op de gewenste wijze van onder erkenning brengen van advieswerkzaamheden, namelijk: hiervoor competentie-eisen stellen, uitvoeringsprotocollen voor advieswerkzaamheden zijn niet wenselijk.

De Programmaraad Bodembeheer concludeert:

- In het advies aan I&W m.b.t. het Programma Versterking Kwalibo (zie punt 2) adviseren om te onderzoeken welke gaten er zijn in de kwaliteitsborging van de bodembeheerketens, wat daarvan de risico's zijn en hoe deze beheerst kunnen worden.
- Als besloten wordt om advieswerkzaamheden onder de erkenningsregeling te brengen, kunnen deze werkzaamheden worden geborgd door middel van het stellen aan competentie-eisen.

4. Jaarplan bodembeheer 2023

De Programmaraad Bodembeheer adviseert om de volgende activiteiten op te nemen in het Jaarplan Bodembeheer 2023 van SIKB:

- Microplastics: handreiking voor bemonstering en analyse in (water)bodems en grondwater.
  - Bestaande kennis en werkwijzen bij elkaar brengen (RWS Lelystad, NEN).
- Drugsdumping (afval drugslaboratoria): handreiking voor bemonstering in analyse in (water)bodems en grondwater.
  - Voor situaties dat het NFI niet wordt ingeschakeld en een gemeente of waterschap de bodemverontreiniging in kaart wil brengen.
- EU Bodemrichtlijn: in beeld brengen van discrepanties met SIKB-schema's en consequenties daarvan, de uitkomsten communiceren met de trekkers bij I&W en RWS.
- Leidraad voor de inhoud van normdocumenten van I&W: analyse impact op SIKB-documenten.
- BRO uitbreiding met gegevens bodemverontreiniging: analyse impact op SIKB-documenten.
- Onderzoek naar de punten waarop de keten van bodembeheer nog niet gesloten is en advies opstellen aan bestuur voor advies aan I&W voor sluiting van de keten (zie agendapunt 3 van Programmaraad Bodembeheer dd. 3 oktober 2022: systeem-BRL 15000).

5. Inventariseren gespreksonderwerpen van de programmaraad in 2023

Voor de gespreksonderwerpen van de Programmaraad Bodembeheer in 2023 zijn de volgende onderwerpen geagendeerd:

- Effecten van Omgevingswet.
  - Aandachtspunt hierbij zijn de effecten van decentraal beleid dat vanuit voorzorg strengere eisen stelt dan het beschermingsniveau dat wordt geborgd via de algemene regels in de wetgeving. Dit speelt momenteel bij bodemenergie. Voor de andere bodembeheer-sectoren is dit momenteel nog niet aan de orde.
  - De Omgevingswetgeving stelt dat bevoegde gezagen geen extra eisen mag stellen m.b.t. de erkenningsplicht.
- EU Bodemrichtlijn: Impact op SIKB-documenten.

- De ontwikkelingen gaan snel. IenW heeft binnenkort sessies met overheden en NGO's hierover. Trekker bij IenW voor de Bodemrichtlijn is Mariska van Hintum.
- Inzet is dat de bodem geschikt moet zijn voor zoveel mogelijk functies/diensten. In Nederland maken we de bodem geschikt voor de huidige of toekomstige functie. Hoe circulair terreinbeheer vormgeven?
- Secundaire bouwstoffen: de toepassing loopt vast door praktijkproblemen. Welke maatregelen zijn mogelijk/gewenst?
  - Er gaan stemmen op om zowel producent als toepasser verantwoordelijk te maken.
- Stimuleren van toepassing van innovaties en beschikbare (meet)technieken.
  - Wat zijn belemmeringen en hoe zijn die op te heffen?
  - Kunnen doelvoorschriften hieraan bijdragen, waarbij huidige middelvoorschriften als toelichting worden bestempeld?
- Ontwikkelingen landelijke kennisinfrastructuur voor bodem.
- I&W-Programma Water en bodem sturend.
- Capaciteitsproblematiek vakgebied bodem.
  - KOBO HO is bezig met ambassadeurs voor werving van nieuwe studenten. Is lastig.
  - Bodemonderzoek is geen interessant onderwerp voor nieuwe studenten. Thema's als klimaatadaptatie en energietransitie zijn dat wel.
  - Vanuit kanteling naar 'water en bodem sturend' wordt knelpunt nog dringender.
  - Bij kleine gemeenten ontbreekt bodemkennis, bij grotere gemeenten is deze vaak beperkt.
- ZZS: PFAS en niet genormeerde stoffen.
  - Verantwoordelijkheid wordt naar de uitvoering geschoven, weinig sturing vanuit rijk.
  - Uit nieuwe RIMV-rapportage over risico's van PFAS in water blijkt dat bij concentratie boven de detectiegrens sprake is van risico's.
  - Bodembeleid voor toepassen in diepe plassen is niet KRW-proof.

6. Voorstel vergaderdata 2023

De voorgestelde data zijn akkoord, evenals voorstel om alle vergaderingen als fysieke vergadering te organiseren. Dit laatste heeft de voorkeur om van gedachten te kunnen wisselen. Bij één vergadering in 2023 wordt een vertegenwoordiging van het SIKB-bestuur uitgenodigd.

Vergaderdata en -tijden 2023:

- 20 maart 2023 9.30-12.30 u;
- 22 juni 2023 13.30-16.30 u (gedeeltelijk) gezamenlijke vergadering met de Programmaraad Bodembescherming;
- 9 oktober 2023 9.30-12.30 u;
- 11 december 2023 9.30-12.30 u.

Locatie: Utrecht centrum.

7. Concept-verslagen 28 maart en 23 juni 2022 en openstaande acties

Otto Feenstra voegt het volgende toe op het verslag van 28 maart punt 5 m.b.t. Stand van zaken vervolg IenW-programma Versterking Kwalibo-stelsel: De wens van ILT is dat de CI's de uitkomsten van de audits delen met ILT, zodat de ILT die informatie kan gebruiken voor het systeemtoezicht. Besloten is dat gemeenten, evenals als in de huidige situatie, geen bevoegdheid krijgen voor het toezicht op de uitvoering conform de normdocumenten. Met deze aanvullingen is het verslag, inclusief de vooraf ontvangen wijzigingen, vastgesteld.

Het concept-verslag van 23 juni is ongewijzigd vastgesteld.

De actiepunten zijn wegens tijdgebrek niet doorgesproken.

8. Rondvraag/actualiteiten

Henk Koster heeft de volgende actualiteiten toegelicht:

- Op 1 juli jongstleden is een nieuwe Advieskamer Bodembescherming actief geworden. Deze is een gecombineerde voortzetting van de (in taak beperkte) Advieskamers Stortbesluit en Bodembescherming. Zij adviseerden over respectievelijk technische voorzieningen bij stortplaatsen en bij IBC-werken. Om meer bij actuele maatschappelijke ontwikkelingen aan te sluiten zijn deze Advieskamers samengegaan. Lees verder op [de website van SIKB](#).
- Basis Registratie Ondergrond – uitbreiding met gegevens milieuhygiënisch bodemonderzoek: In het SIKB-bestuur is besproken is hoe SIKB de voorbereiding gaat doen. De middelen zijn nog niet beschikbaar gesteld door BZK. TNO, Geonovum en SIKB staan in de startblokken en voeren nu voorbereidende werkzaamheden uit. Eind 2024 moet de gegevensstandaard klaar zijn. Er is al besloten is om het conform informatiemodel IMRO A te doen, waardoor ook de historische gegevens opgenomen kunnen worden in de BRO.

9. Sluiting

Henk Koster bedankt Otto Feenstra voor zijn bijdragen aan de Programmaraad Bodembeheer en andere SIKB-gremia, die van grote waarde is geweest voor SIKB. Rachelle Verburg sluit zich daarbij aan, en wenst Otto Feenstra veel geluk in de toekomst.

Rachelle Verburg dankt iedereen voor de bijdrage en sluit om 12 uur de vergadering.

Vergaderschema Programmaraad Bodembeheer 2022

dinsdag 1 februari 2022	10.00 – 12.00 uur	Online
maandag 28 maart 2022	9.30 – 12.30 uur	Utrecht
donderdag 23 juni 2022	13.00 – 16.30 uur	Locatie in het midden van het land. Vergadering met de Programmaraad Bodembescherming
maandag 3 oktober 2022	9.30 – 12.30 uur	Utrecht, Vergadercentrum Vredenburg
maandag 5 december 2022	9.30 – 12.30 uur	Utrecht, Vergadercentrum Vredenburg